4.13. O altă categorie de glose cuprinde situaţiile în care apare un discurs paralel, incident, prin care se inserează în textul rezultat felurite indicaţii. Unele dintre aceste ieşiri din discursul textului, privit în mod strict, pot avea rol exclusiv persuasiv, altele încercînd să lărgească orizontul de cunoştinţe al cititorului. Este posibil ca, în unele dintre aceste cazuri, să fie vorba despre o completare de text, aparţinînd textului de tradus, ca notă sau ca adăugire ulterioară, fapt sugerat şi de cazul în care indicaţiile marginale apărute cu certitudine în textul original: **нлежщее** apărut în dreptul unui paragraf este redat de autorul ediţiei prin „ce se cuvine" (VARL., 268); la fel **зри онасиѡ** „Vezi cu luare aminte" (VARL., 546) trec direct în textul românesc.

Cîteodată, traducătorul se adresează în cel mai direct mod cititorului, pe care încearcă astfel să-l atragă de partea sa printr-un tip de discurs ocrotitor, patern: „Semnează, să ştii" (LEGI *Munt*., 574); „Caută dă vezi răspunsul patriarşesc" (LEGI *Munt*., 230); „Caută, o, preote" (LEGI *Munt*., 92); „Caută dă vezi aicea lucru minunat şi te îngrozeaşte" (LEGI *Munt*., 94); „Aceastea toate de afurisanie se-au aflat într-o carte a sfintei Sofii de la Solun" (LEGI *Munt*., 92); „vedz Domne" (VS, dec., 29); „Amar de urgie. Cinsteaşte de tot şi foarte vei jeli şi-ţi va părea rău" (LEGI *Munt*., 366); „adecă satan începu *a mă ispiti*" g. *să-ş facă pururea tot omul svînta cruce* (VS, oct., 23); „Acesta svîntul au făcut şi molitva de la *Pavecerniţă* g. *adevărat am aflat* (VS, ian., 28); „Atunce ş-feace sînta *cruce* preste tot trupul" g. *vadză vrăjmaşii crucii* (VS, apr., 1); „Şi-i era hotarul şi dereptariul de nu ieşiia din chilie pînă nu cetiia psaltirea *toată*" g. *şi de-aciia dereptariul lui* **трєтіи** *ceas* (VS, nov., 6); „Şi era Galaction de 30 de ai, iară svînta Epistimi de 16 ai. Şi aşea purceasă svînta lui Dumnădzău păreache, nuntind cu viaţă veacinică, în bucurie ne-ncetată cu nuntaşii ceriului, rugînd Svînta Troiţă pentru *creştinătate*" g. *Un vîrv de muntele Sinaiului unde-au petrecut svînta îi dzîc Epistimi pînă astădz pentru svînta* (VS, nov., 5); „Iară vasul ce era cu trupul svîntului au mărs la *viia* văduvei aceiia" g. *Spun istoricii cum corabiia au despicat viia văduvei în doao şi să veade pînă astădzi la Ţarigrad* (VS, ian., 27).

În dreptul mart., 13 a VS apare următoarea paranteză: „(vedzi Calvinule, vedzi Luterule[*], necredinciosule, sintele icone şi sintele ose a sinţilor ce le ocărăşti tu, lucrurile lui Dumnădzău cealea ce-i plac **Бы** 31.13, Ishod 29:36. 30:6. 40:9;1 **црствь** 6:19.20, mai sus **гл** 5?! Aşea or păţî ereticii ce nu cinstesc lucrurile lui Dumnădzău ce-i sînt de slujbă, raclă, heruvimi, dară şi osele sinţilor sînt cinstite la Dumnădzău 4, **црствь** 13.21; osele lui Elisei!).", iar pentru mai, 8 apar următoarele: „Iară după Îmviere le fu sinţilor apostoli botedz cum scrie la *Deaanie*, **глдвд** 1, verş 6 şi **глдв** 2.", caz în care cititorul ia parte la o ameninţare (indirectă), dar şi la un soi de triumf, socotit fiind ca făcînd parte din tabăra glosatorului.

4.14. Majoritatea situaţiilor pînă acum prezentate decurge, de fapt, din actul traducerii. Cum traducătorul nu reuşeşte mereu să facă faţă tuturor încercărilor textului, traducerea avînd de suferit, tot astfel, se întîmplă ca, uneori, nici şansa pe care şi-o oferă prin glosare să nu poată fi valorificată.

4.14.1. Uneori, lipsa de posibilităţi a limbii române este evidentă, caz în care traducătorul trebuie să asigure traducerea (care încearcă a fi literală şi se vrea literară) printr-o glosă aparţinînd unui registru comun, cu rolul de a genera înţelegerea textului, chiar dacă rezultatele sînt aproximativ egale, cum se petrec lucrurile în: „*nu-i pune* Domnul păcatul" g. *Nu i-l bagă în samă* (NTB, *Romani*, 4, 8) („non imputavit (...) peccatum"; οὐ μή λογίσηται (...) ἁμαρτίαν).

Pe lîngă situaţiile în care, atît în text, cît şi în glosă, apar forme cu grad ridicat de echivalenţă şi între care nu se poate stabili o ierarhizare, apar şi acele situaţii în care aceeaşi egalitate poate fi constatată, cu precizarea că, pe fondul neputinţelor limbii române în a reda anumite concepte pe care, la nivel cult nu le dezvoltase ori asupra cărora nu rafinase îndeajuns şi pentru care alte registre nu ofereau soluţii de luat în seamă, nici traducătorul nu a fost foarte inspirat. În acest fel, nici în glosă şi nici în text nu apar soluţii satisfăcătoare. Diferenţa faţă de situaţia precedentă este de grad. În: „Făleaşte-să neştiind nemică, ce *betejeaşte* întrebări şi în cuvinte de price" g. *Nebuneaşte* (NTB, *1Tim*., 6, 4) (*languens circa quaestiones*; νοσῶν περὶ ζυτήσεις) ar fi vorba, în esenţă, de 'mania contrazicerii, bolnav de (după) dispute în contradictoriu. Este de reţinut că verbul grecesc utilizat, νοσέω, avea valori precum: 'être malade', 'avoir l'esprit malade', 'être atteint d'une passion, d'une manie'. O traducere din latină ar fi condus în acest caz către ceva de genul *tînjeşte după*... (soluţia dată în NTB combină literarul cu nevoia de înţelegere. Asemănător se prezintă faptele în: „Că va fi o vreame cînd învăţătura sănătoasă nu o vor răbda, ce după poftele sale aduna-şi-vor şie învăţători, *sunîndu-le* urechile" g. *Mîncîndu-i urechile* (NTB, *2Tim*., 4, 3) (*prurientes*; κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν). Ideea versetului fiind că acei învăţători vor fi chemaţi pentru a le desfăta auzul cu vorbele lor şi nu pentru a oferi o învăţătură reală şi consistentă, un astfel de caz pare mai

[*] *Calvin, Liuter* **бы** *20 i 18, cui turnă oloiul Iiacov pre piatră ce-au rădicat.*

BDD-B2-24 © 2005 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 19:57:25 UTC)

curînd unul în care, negăsind o cale acceptabilă de a traduce convenabil, glosa devine un loc în care cititorul poate consulta echivalentul românesc întocmai al termenului din original. Problema nu este doar a NTB, ea pare a fi a nivelului de dezvoltare al aspectului literar al limbii române. Pentru BB, spre exemplu, este nevoie mai mult decît de indulgenţă pentru a crede că s-a înţeles şi s-a dorit să se ofere o imagine: „îş vor încărca învăţători, scărpinîndu-se cu auzul".

4.14.2. Alături de cele de mai sus, există cazuri în care centrarea traducătorului glosator pe actul traducerii apare ca exclusivă. Este vorba despre cazurile în care discursul din glosă merge explicit în această direcţie, încercînd să promoveze o opţiune de traducere, să justifice o situaţie apărută, şi care nu se datorează traducătorului, sau să aducă la cunoştinţa cititorului unele informaţii pentru ca acesta să aibă o imagine completă asupra situaţiei din textul de tradus. Aceste glose sînt interesante şi întrucît, dincolo de informaţiile oferite cititorului - prin care traducătorul, construind un mic discurs persuasiv, caută adeziunea cititorului -, marchează o relaţie între traducător şi cititor, acesta din urmă fiind sustras de la discursul textului şi invitat să ia parte la micile necazuri ale traducătorului. În felul acesta, cititorul iese din lumea imaginară a cărţii şi ia cunoştinţă de caznele din realitatea sa, prin care cartea pe care o citeşte se edifică. Este un tip superior, de ordin cultural, prin care se conştientizează un proces cultural, împreună cu unele dintre componentele sale. În această categorie se pot enumera: *smochin* g. *Alţii zic că-i mur* (NTB, *Lc*., 19, 4); „în formă de nucă de migdeală" g. *Migdală unii dzic că-s* dafine (PO, *Ex*., 37, 19) (sub *Ex*., 25, 34 *migdeală* apăruse neglosat); „Şi tot dupt doo stîlpure un bumb era" g. *Stîlpurile colo ... am scris creangure* (PO, *Ex*., 37, 21) trimiterea se referă la *Ex*., 25; 32, 33, 35; „în vreamea lui Constantin Împărat Bărbos, *ficiorul lui* Iraclie" g. *într-altul dzîce* „*în dzîlele lui Marchian împărat, 5908*" (VS, mart., 4); „Bine e a nu mînca carne şi a nu bea vin, nece a face ceva întru caria să poticneaşte fratele tău, au să sminteaşte sau slăbeaşte" g. *Aici, neci în greceasca mai mult nu aflăm, ce ceaialaltă rămăşiţă caut-o la 16 cap, la sfîrşit, afla-o-veri* (NTB, *Romani*, 14, 21) (acesta este loc de glose în multe ediţii); „Că cine iaste Pavel şi cine e Apolos, *numai* slugi" g. *Chifa nu-i în grecească* (NTB, *1Cor*., 3, 5); „După aceaia, fiţi toţi depreună, răbdînd supărările cu dragostea fîrtăţiei, smeriţi şi *plecaţi*" g. *Greceaşte, aşea-i cest verş* (NTB, *1P*, 3, 8) (glosa se repetă sub 4, 3); „Sfînt, pentru carele-s toate, şi noi întru *el*" g. *La greceaşte nu era* (NTB *1Cor*., 8, 6). În versiunea latină şi în cea greacă versetul nu conţine ultima parte „şi un Duh Sfînt…". Probabil că traducătorii au avut în faţă şi o versiune, posibil slavonă, care conţinea această adăugire, oricum o versiune de mare autoritate pentru ei dacă au trecut adăugirea în text şi nu pe margine. Rămîne de subliniat faptul că au menţionat discordanţa. O eventuală căutare a surselor NTB este ajutată de astfel de adnotări.

Informaţii suplimentare capătă cititorul prin glose precum: „Iară după ce *tăcură* (…)" g. *Acest săbor au făcut întîiu apostolii* (NTB, FA, 15, 13) (este vorba despre Conciliul 1 Ierusalim); „Şi, iarăş lăsînd lavra, alergă la liniştea cea dorită, supărat, dosădit şi întră de să bägă într-un cuib, în carele adeaseori mîna heri cumplite. Şi, lăcuind cu dînsele, petrecea în linişte ca alt Daniil ce era orecînd în groapa cu leii. Şi, înţărcînd de-acolo herile, feace *cuibul* lor dăscălie şi şcoală sufletească." g. *Ale trupului 4 bunătăţ: bărbăţîia, înţălepciunea, direptatea, curăţîia; ale sufletului: tăriia, întregiia, frîmseaţea, sănătatea* (VS, dec., 13).

BDD-B2-24 © 2005 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-20 19:57:25 UTC)